

מיכאל ורשבסקי
עושה היסטוריה
ספרות
08

הארץ

www.haaretz.co.il 29 בספטמבר 2013 יום ראשון כ"ה בתשרי תשע"ד

ידיה של המרכז הקהילתי המתוכנן לקום במקום שוק העלייה בתל אביב שתכננו ציונוב וויתקון. לא חוששים מתנועה חופשית צילום: משרד אדריכלים ציונוב ויתקון

במגמת עלייה

קהילת האדריכלות המקומית מביטה בהשתאות, לעתים גם בקנאה, בשרשרת ההצלחות המרשימה של הצמד ליאור ציונוב וליאור ויתקון. מה הם עונים למי ששואל אותם איך זוכים בתחרויות תכנון?

בחודש שעבר דווח כי משרד של ליאור ציונוב וליאור ויתקון זכה בתחרות לתכנון מרכז קהילתי במקום שוק העלייה הנטוש בדרום תל אביב. זו היתה תחרות מקומית וקטנה - מלבד משרד זה, התחרו בה חמישה משרדים נוספים - ובמרכזה מושא תכנון מעניין בדמות מבנה איקוני שאופן השימור שלו נותר פתוח להצעות. הוא עתיד לשמש כמרכז קהילתי ולכלול פונקציות החסרות ברקמה הצפופה של שכונת פלורנטין בואך תחנה מרכזית: מתנ"ש עם חדרי חוגים וספורט, בריכות שחייה, ולפי התוכנית של ציונוב-ויתקון, גם שטחים פתוחים.

הזכייה בתחרויות תכנון - אך גם ההפסד בהן, הם מדגשים - אינה ודה לציונוב (38)

וויתקון (41), שמשרדם פועל בתל אביב מזה כעשר שנים ומפעיל סניף בפרדס חנה. למעשה, החשש מאנטגוניזם שאותה הצלחה יחסית לגילם ולהיקף משרדם (המונה שישה עובדים מלבדם) עלולה לעורר, מתעורר שוב ושוב לאורך השיחה. הם מציינים מניפה רחבה של פרויקטים מסקרנים בקנה מידה משתנה - מכפר "כישורית" הקלטות בדרום תל אביב ועד פרויקט חי"ד דוש שעיקרו שימור במתחם ההיסטורי של מקוה ישראל בתולת.

הזכייה המשמעותית ביותר שלהם היתה בתחרות לתכנון מוזיאון אום אל פחם לפני חמש שנים, שם השתתפו יחד עם האדריכל אמנון בר אוד - פרויקט מורכב מבחינה תקציבית, פוליטית ותישיתית שבנייתו טרם החלה, ותחילתה מתקרמת בצעדי צב. בעוד החבירה לא

דריכלים מנוסים דוגמת בר אוד או דני לזר אפיינה את ראשית עבודתם, בשלוש השנים האחרונות הם פועלים באופן עצמאי. נהוג להיתקל בשמם מדי פעם בעיתונות במיני רשימות חגים בסגנון "האדריכלים הצעירים והמבטיחים" - וגם על ההגדרה 'צעיר' אפשר להתווכח, מסנן ציונוב לפני תחילת הראיון. בתקופה האחרונה ביקשו להתרחק גם מהפרסומים הללו, אולם הזכייה הנוכחית, ולצדה עוד כמה הישגים טריים שהם מנועים מלחשוף בשלב זה, מזמנת בעבורם הזרמנות לבחון פעם נוספת את הערכים ואת השאיפות שלהם. למרות הנסיבות החיוביות לקיום הראיון, חביבות השיחה מתובלת בקורטוב של חשדנות. הם מודעים לקשיים של

האדריכלים הצעירים, ולקנאה המקצועית, אך מבקשים שלא להתייחס לכך. "שואלים אותנו מי משרד יחסי הציבור שלכם", אומר ויתקון.

הפרויקט בשוק העלייה הוא הצלע הציבורית של פרויקט מגורים ובו קרוב ל-150 יחידות דיור שירוכזו בשלושה מבנים בני שבע עד תשע קומות, פרויקט שאותו תכנן משרדו של האדריכל אבנר ישר. ציונוב, תושב דרום תל אביב בע"ש, השנים האחרונות, מצהיר כי ישנה תכונה מורגשת של בנייה ופיתוח באזור, ואותה התחדשות היא שהניעה את הרעיון המרכזי - הכפלת שטחי הציבור באמצעות רחבה פתוחה בגבו של מבנה השוק הישן, שאותו תכננו בראשית שנות ה-40 מהנדס העיר יעקב שיפמן כנרסיה והאדריכל יצחק רייך.

המרחב הציבורי נהפך בהצעת המש"ר לתלת-ממדי באמצעות החדרה של השימושים הציבוריים באופן רב מפלט. הקשר מותקיים באמצעות פעירת פתחים רחבים בתוך המבנה לשימור, שמאפשרים מבט מקומת הקרקע אל הגג הציבורי שמעליה, אל המעבר המישורי מהרחבה שיצרו אל רחוב העלייה ואל שלושת הכיכרות שנמצאות במפלסים שונים.

אמנם הכניסה אל הבריכות והחוגים תהיה כרוכה בתשלום, אך האדריכלים מבקשים לייצר מעבר ציבורי פתוח בדיון פן הדרומית של המבנה. "אנחנו רואים יתרון בתנועה החופשית של הציבור, שממנפת את הפוטנציאל של השימוש במבנה", אומר ויתקון, "בטח בדרום תל אביב, בוודאי בתפר שבין שני מרקמים עירוניים. הציבור נהנה מכך כמו גם היום, שזוכה לתנועה שוטפת של יאן-שים שנחשפים לפרויקט שלו בצורה לא פורמלית. אב שלקח את בנו לחוג יחזור בשבוע הבא כי ראה בהצעה חטופה את הבריכה. כן, גם העובר הור שיעדיף לעבור באזור המקורה ביום גשום - אנחנו לא מפחדים מזה".

מעל המבנה לשימור יקום בניין שירכז את הפונקציות הנוספות (יהיו בו 2,600 מ"ר, ויחד עם שטחי הבנייה בתוך מבנה השוק - כ-5,000 סך הכל). הדימוי שעליו נסמכו בעיצוב המבנה הוא אר-גוי שוק צבעוניים. הוא בא לידי ביטוי במבנה שקומותיו מוערמות וזו על גג זו בסטייה כאילו-אקראית, כאשר בלי לה, תאורת הצפה צבעונית תחליף את התאורה הפנימית. כך, המבנה יתאים את פניו למשמרת הערב שלו. "האייקון השכונתי זה השוק - או בואו נתגונן את זה", אומר ציונוב, שמסביר כי יש להחזיר את הייחודיות של דרום העיר בניגוד לצפונה.

כשפורסמה הוכייה והדימויים הגלויים לה צצו קולות שהקבילו את צורת המגרל לזו של המוזיאון החדש בניו יורק - מבנה שנפתח ב-2007 ותוכנן על ידי משרד סא-נה היפני. למרות הדמיון החיצוני המסויים, קשה לטעון כי מדובר בהעתקה, היות שא-מירה כזו לא לוקחת בחשבון את העובדה

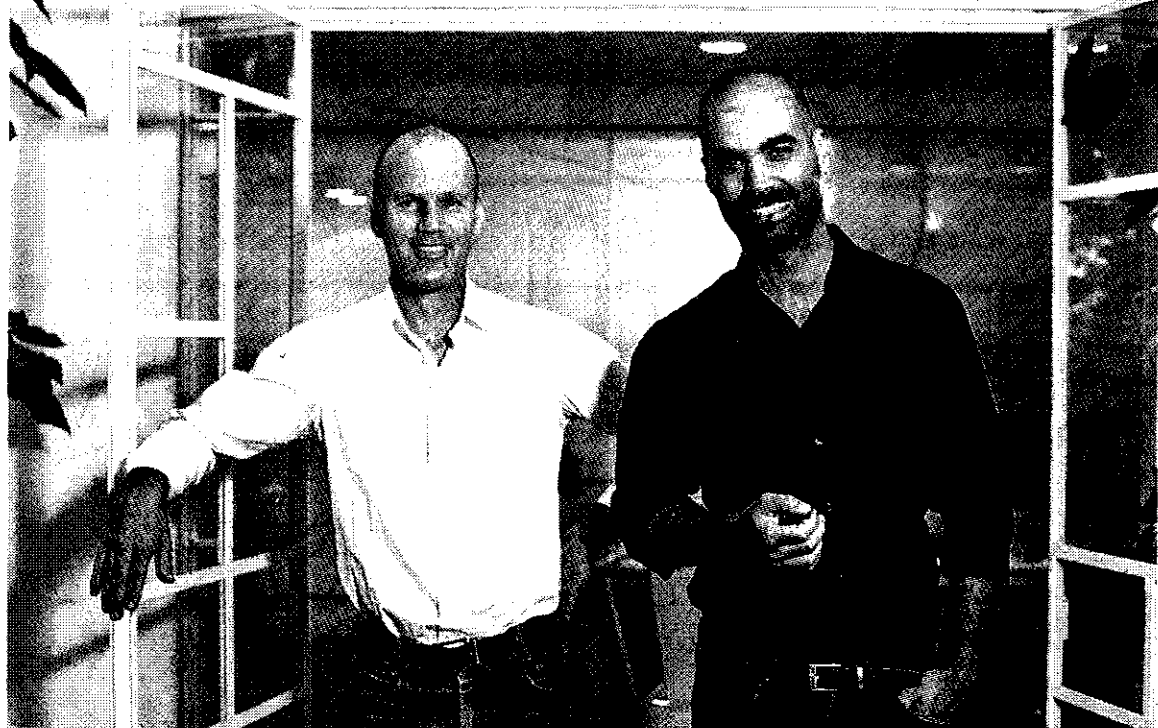
שהערמת "קופסאות" של פונקציות לייצור מבנה היא רעיון פופולרי זה מספר עשורים, וכלל לא בלעדי לסאנה, ומתע" למת מכך שמבנה המוזיאון פשוט מפורסם מדי בשביל להיות מועתק בסתר - מה שפותח דיון מרתק ונפרד, עליו כבר נכתב בהרחבה בעבר.

למרות זאת, נעתרים השניים - תוך לחץ מתון ולאחר הסתייגות ממושכת - ליישם את הסוגייה. "אנחנו לא עוברים בחלל ריק - מעולם לא עברנו", אומר ויתקון. "ההתקדמות שלנו כמשרד היא בין היתר דרך חיפוש שפה עצמאית שמייחדת אותנו - ובאדריכלות זו מוש" פעם מקונצפט, שימור, מן הסביבה - וגם מאדריכלות שנעשית בעולם".

"קצה הפרמידה בארץ שלנו הוא מאוד צפוף. אף אחד לא מרוצה בנתח שלו וכל אחד מרגיש שזה על חשבון משהו אחר - וברגע שהדבר הזה שלנו יש תמיהה", הוא מוסיף. עם זאת, הם מבינים את התסכול: "קיים קושי לאדריכלים צעירים לפרוץ - זו לא תקרת זכוכית אחת, אלא עש"רות תקרות. אתה עושה וילות דו משפ" חיות באורנית. השתפרת? תמשיך לבנות וילות. ומבני ציבור בכלל - מקסימום גני ילדים מרוחקים".

"מישהו שאל אותי פעם מה הנוסחה, מה צריך לעשות כדי לזכות לתחרויות או בתכנון מנעד רחב יותר של מבנים - אין לי מושג", אומר ויתקון. "אנחנו יודעים להגיד

ויתקון: "קצה הפרמידה בארץ הוא מאוד צפוף. אף אחד לא מרוצה בנתח שלו וכל אחד מרגיש שזה על חשבון משהו אחר. ברגע שהדבר הזה שלנו יש תמיהה"

מה לא לעשות, כי ניסינו כל כך הרבה", אומר ציונוב, "אתה פשוט מנסה". ולמרות זאת, יכול להיות שהיתרון היחסי של המשרד טמון לאו דווקא בפתרונות עיצוב פוטוגניים, אלא בשילובם עם חרוזה להכ"נה וניתוח של הפנים הטכניים-ביורקטיים של המקצוע, פן שאותו מגלם ויתקון ש"יכול לדקלם את חוק התכנון והבנייה" לדברי ציונוב.

רצה הגורל

"כל הנושא של תכנון מרחבי, והשפ"עות שונות של מקרקעין על יזמים - בין שזה המגזר הערבי, שקשור באופן עקיף למוזיאון באום אל פחם, או מנהל מקרק"ע ישראל, שקשור בהרחבה של קיבוצים - הרברים האלו באים לידי ביטוי פיס"בארכיטקטורה", הם אומרים. הם מספ"רים על הרחבה שהם מתכננים לקיבוץ כישור שיושבת על מדרון, שם ביקשו ליצור בינוי שבו מי הנגר ימשיכו לזרום כטבעם. "ישבנו לישיבה עם המנהל, וראינו שהם מציעים ליישם את כל המ"גרשים באמצעות קירות תמך. התנגדנו

ציונוב (מימין) וויתקון. אין אג'נדה קבועה. למטה: שוק העלייה, כיום. תכונה מורגשת של בנייה צילומים: דודו בכר ותומר אפלנאום

מי שימור שונים, ביניהם המועצה לשימור אתרים שסניף תל אביב שלה יושב באתר. "נתקלנו בגישות שמקדשות את החומר יותר מרוח האדם וזה קצת כאב לנו. נלחמנו בחירוף נפש: אמרו לנו שאם רוצים לעשות מפסק חשמלי לא חוצבים בקיר אבן. אמרו, תשימו תעלה יפה מב"חויץ ומפסק מבחוץ. אבל מעולם לא היה לזה חשיבות, זה גם טויה. אנחנו צריכים להחזיר את המבנה לתקופה ראשונית? מה יותר חשוב, הבניין או השימוש של האנשים בו?" מתריס ויתקון.

"לא לכל פרויקט אנחנו מתייחסים באג'נדה קבועה", אומר ציונוב. "שימור ביפו הוא לא שימור במקוה, ויש רברים חופפים אבל כל מקרה לגופו. אנחנו מגיי"עים מהשלב של תיק התייעוד ומכתיבים - בסופו של דבר, אפילו בשוק העלייה הצענו שימור כמעט מחמיה בעת שלא התבקשנו לעשות זאת", הוא אומר. "אנחנו לא אדרי"כלי שימור, נקודה", קובע ויתקון. "מה זה אדריכלי שימור תגיד את. יש אדריכלים שגולדו בשימור, עושים שימור והשימור אגב נותר קדוש ברוב המקרים של אותם אדריכלים. רצה הגורל והפגיש אותנו עם עבודות שימור מהכיוון של הבנייה החדשה שנושקת לה".

בחודשים הקרובים הם יחלו בתכנון מפורט של פרויקט נוסף שבו זכו בתח"רות פנימית של חברת פו, לחידוש תחנת הדלק שעל הרברט סמואל בין תל אביב ליפו. בניגוד למרבית תחנות הדלק הג"נריות, זו מוזהה היטב בשל ארבעה מב"נים עגולים וצהובים שניצבים בשורה מול הים. "היום הם חוסמים את הים, ולא רואים כלום מאחורי 'התפוחים'. מסביר ציונוב. המבנה העתידי יהיה שקוף ופתוח, ואילו ה"תפוחים" יקבלו רחיפה אל הפארק משחקים.

תחרויות, הם אומרים, ממשכות לאת"גר אותם - גם, ובעיקר, כשהם לא זוכים. "התהליך שאנחנו עוברים מבחינה אדרי"כלית, בלי לקוחות, בלי היתרי בנייה, בלי רישוי עסקים, תשתיות או מים, למרות שהדברים מחלחלים פנימה - זה מה שה"ביא אותנו למקום שבו אנחנו נמצאים היום. קורם כל הרצון להתנסות, זו עבודה שהיא שלנו, סוג של ארכיטקטורה טהורה: בלי אילוצים ובלי לבחור קרימיקה", אומר וית"קון. "אין דבר כזה אדריכלות טהורה", טוען ציונוב. "זה בא ביחד", נענה על ידי שותפו.

תשובות

1. אלה היו אופניים מעופפים, הוא עבר בהם ב-1979 מעל תעלת למאנש.
2. כי לפי שהן מתחתנות עם מיליונה, הן דואגות להתאהב בו.